

Stockholm den 22 april 2014

Landstinget Västmanland

Synpunkter på remissupplagan till regional kulturplan för Västmanlands Län 2015-2018

KLYS har inte upptagits som officiell remissinstans för den aktuella remissupplagan. Vi har dock för avsikt att bevaka och lämna synpunkter på alla förslag till regionala kulturplaner som tas fram under året varför vi härmed lämnar ett kort yttrande över förslaget. Eftersom KLYS fick kännedom om att kulturplanen var ute på remiss långt efter att den remitterats är våra synpunkter i remissyttrandet mindre omfattande och i första hand av mer övergripande karaktär än våra yttranden över kulturplaner brukar vara.

Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30.000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, musiker, kompositörer, tonsättare, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen. Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram **”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”**. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, d v s att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning.** KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer från KLYS. Se bilaga.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att **principen om armlängds avstånd** används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare. KLYS bevakar också hur **konstnärlig kvalitet och förnyelse** får utrymme samt **balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag**.

Här är några av KLYS bevakningsområden, som inspiration för dialog och text:

Grundläggande värden

- Hur balanserar kulturplanen kulturens egenvärde och aspektpolitik?
- Hur diskuteras kulturpolitiska mål om konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Har både institutioner och det fria kulturlivet fått bidra i dialogen?
- Finns en regional policy vad gäller uppdrag med rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare?
- Hur arbetar regionen för att främja kulturell mångfald?

Kulturskapares villkor = konstnärspolitik

- Finns det kartläggningar om vilka förutsättningar som skulle behövas för att professionella kulturskapare inom alla konstområden skulle kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Satsar regionen på kompetensutveckling och vidareutbildning för att stödja de redan yrkesverksamma?
- Hur diskuteras och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Hur diskuteras det nödvändiga samspelet mellan bredd och spets, där det ena inte gynnas på bekostnad av det andra?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen (relokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios etc)? Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Hur kan samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet utvecklas genom målsättningar i kulturplanen?
- Vilka – och hur långsiktiga - stödfunktioner finns för professionella kulturskapare i form av stipendier, verksamhetsbidrag, uppdragsförmedling, företagslotsar och liknande i regionen?
- Vilka interregionala satsningar kan stärka kulturskapares arbetsmarknad?
- Vilka internationella insatser och samarbeten deltar regionen i?

Övergripande synpunkter på förslaget till kulturplan

Inledning

KLYS välkomnar att den kulturpolitiska debatten intensifierats i Västmanland sedan 2012 och att regionen på olika sätt samverkar med professionella kulturskapare. Vi utgår ifrån att yrkesverksamma kulturskapare bidragit till kulturplanen vid den remisskonferens som ägde rum i februari i år, men att de också varit med och påverkat i andra former av dialoger. Vi noterar också att denna kulturplan till skillnad från den tidigare planen ska löpa i fyra år, istället för tre.

Det levande dokument som ska beskriva länets kulturella infrastruktur och kulturliv är ett viktigt steg i rätt riktning i arbetet med att kartlägga yrkesverksamma kulturskapare i regionen och deras behov. En sådan kartläggning förespråkas av KLYS och är nödvändig i alla regioner för att få en bild av kulturskapares villkor i regionen.

Kulturpolitiska utgångspunkter

När det gäller den regionalpolitiska visionen och målområdena i kulturplanen stödjer KLYS flera av målen, men vi anser att kulturplanen i ännu högre grad skulle präglas av en strävan att främja konstnärlig kvalitet och att den ytterligare skulle betona konstens och kulturens eget värde, genom en mer väl avvägd balans mot s k aspektpolitik, d v s den politik som innebär att kulturen i första hand ska utgöra ett redskap för att främja andra mål.

KLYS stödjer den kulturpolitiska visionen att medborgarna ska ges tillgång till ett rikt och varierat kulturutbud, men föreslår tillägget ”av hög konstnärlig kvalitet”, som innebär att alla ska ha tillgång till professionell konst och kultur.

Vi saknar generellt i kulturplanen och i synnerhet i de kulturpolitiska utgångspunkterna en uttalad konst- och konstnärspolitik i Västmanland. Den regionala konstpolitiken ska enligt KLYS innefatta målet att underlätta för professionella kulturskapare att *bo, försörja sig och utvecklas* i sitt konstnärskap i regionen länet. Här har exempelvis Uppsala län en uttalad regional politik för ändamålet, som kan tjäna som inspiration.

Kulturpolitiskt prioriterade målområden

KLYS välkomnar att kulturverksamhet för och med barn och unga är ett prioriterat målområde. Men vi anser även här att ambitionen bör vara att alla barn och unga ska få möta och ta del av professionell konst och kultur. Detta bör utvecklas även under 7.1.

Samverkan och mötesplatser

När det gäller samråd med professionella kulturskapare finns i kulturplanen ingen närmare beskrivning av hur samrådet har gått till. Det hänvisas till att ”arbetsprocesser ska pågå tillsammans med fria kulturutövare” och att ”kommuner och landsting ska medverka till att det finns mötesplatser där medborgare och kulturarbetare kan träffas”

Vidare säger sig regionen ha ”en ambition att samråda med samt kulturlivets företrädare”. Detta är vällovt, men bör utvecklas i planen.

Det är positivt att Västmanlands län vill utveckla mötesplatser, t ex nätverksträffar inom olika konstformer. Men för att ett framgångsrikt genomförande av kultursamverkansmodellen föreslår KLYS att ett konstområdesövergripande kulturskaparråd inrättas, t ex på så sätt som skett i Uppsala län och i Jämtland/Västernorrland.

KLYS föreslår att Västmanland utvecklar hur dialogen med professionella kulturskapare ska se ut och hur dessa är kopplade till arbetet med kulturplanen

Gemensamma perspektiv

Resonemangen kring delaktighet, tillgänglighet och mångfald i avsnittet Gemensamma perspektiv är genomtänkta och stöds av KLYS.

Armslängds avstånd

I avsnitt 7.7 uttrycks att principen om armlängds avstånd är viktig och en kort beskrivning av de görs. KLYS saknar dock ett utförligare resonemang om principen och om hur Västmanlands län i praktiken tillämpar och planerar att tillämpa den i den regionala kulturpolitiken. Om inte Västmanland redan har en policy om principen om armlängds avstånd och konstens egenvärde bör en sådan tas fram.

De professionella kulturskaparna

I kulturplanen finns ett kort avsnitt om de professionella kulturskaparna. KLYS välkomnar att de fått ett eget avsnitt, det borde dock kunna utvecklas rejält med en utförlig beskrivning av hur kulturskaparnas villkor ser ut i regionen och med förslag till åtgärder från regionen för att förbättra dessa.

När det gäller kulturplanens benämning på denna yrkesgrupp används i första hand begreppet professionell kulturskapare, vilket är det begrepp som KLYS förespråkar. Men i planen används också orden kulturutövare, kulturarbetare och kulturaktör, för att benämna dessa yrkesgrupper. En större konsekvens i begreppsanvändningen vore önskvärt i kulturplanen.

Kultur i samverkan med andra delar av samhället

Avsnittet tenderar enligt KLYS att få en aspektpolitisk slagsida och att därmed tappa värnandet av kulturens eget värde.

När det gäller andra punkten under avsnittet om Kultur och näring utgår KLYS ifrån att det i begreppet kulturaktör här inbegrips de professionella kulturskaparna.

Konst och kulturfrämjande, teater och konst

Konst

Bild- och formkonstnärer är den konstnärliga yrkesgrupp som har lägst inkomster visar Konstnärsnämnden i flera rapporter, och det är även den yrkesgrupp som har flest andel kvinnor. Konstnärernas Riksorganisation och Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare har precis sammanställt en ny stor konstnärsenkät (2014). I Västmanland har 38 professionella bild- och formkonstnärer svarat på enkäten. 70 procent av konstnärerna i Västmanland har en månadsinkomst på 13 300 eller mindre. Snittet i riket ligger på 64 procent. Bara 12 procent av konstnärerna har en månadsinkomst på 25 001 kronor eller mer.

Ca hälften av konstnärerna i Västmanland tjänar mindre än 25 procent av sina inkomster på den konstnärliga verksamheten. Tre av tio konstnärer i Västmanland uppger att de tvingats tacka nej till att medverka i en utställning för att de inte har haft råd. Sju av tio professionella konstnärer i Västmanland har vid något tillfälle inte fått utställningsersättning vid utställningar.

Ska Västmanland kunna ha en stark konstscen och yrkesverksamma konstnärer boende i regionen behöver förutsättningarna för bild- och formkonsten stärkas. Därför är det av vikt att Landstinget Västmanland förhåller sig till MU-avtalet (Medverkans- och Utställningsavtalet), som slöts mellan regeringen och bild- och formorganisationerna år 2009 och som ska garantera professionella konstnärer avtalsenliga ersättningar vid utställningar. I den förra kulturplanen nämndes MU-avtalet och regionen hade som ambition att det skulle börja tillämpas - avtalet är en tydlig prioritering för både Statens Kulturråd och regeringen - i denna kulturplan lyser MU-avtalet med sin frånvaro.

I syfte att på lång sikt göra Västmanland till en attraktiv region där det skapas fler intressanta och utmanande offentliga miljöer, bör regionen även fastställa ambitionsnivå, strategier och aktiviteter i arbetet med enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning. Båda dessa områden; MU-avtalet och enprocentsregeln, borden nämns under rubriken Konst.

Enligt Myndigheten för Kulturanalys rapport över samhällets utgifter för kultur 2011 satsade Västmanland bara 0,5 procent av regionens kulturutgifter på bild och form (museer borträknade). Det innebär att regionen hamnade på näst sista plats i [Bild- och formindikatorn 2013](#), som visar vilka regioner som är ledande på bild- och form. Vill Västmanland ha en vital och dynamisk konstscen och professionella konstnärer boende i trakten måste regionen även visa det i sina budgetprioriteringar.

Det är mycket positivt att Västmanland under utvecklingsområden slår fast att man vill genomföra analyser och utveckla kommunernas beställarkompetens och öka möjligheterna för konstnärerna att arbeta med offentliga gestaltungsuppdrag.

För att ytterligare stärka konstscenen och villkoren för traktens bild- och formkonstnärer, vilket är absolut nödvändigt, föreslår KLYS följande tillägg under rubriken Utvecklingsområden för Konsten:

- Utarbeta en regional handlingsplan för bild- och formkonsten i samråd med länets professionella konstnärer.
- Genomför vartannat år ett seminarium för länets politiker, tjänstemän, utställningsansvariga och bildkonstnärer – på både landstings- och kommunnivå - om MU-avtalet, dess innehåll och fördelar. Alla utställningsarrangörer som erhåller offentliga medel ska följa MU-avtalet fullt ut. Tillför under en övergångsperiod en särskild MU-pott med resurser för att länets utställningsarrangörer ska kunna förverkliga denna ambition.
- Komplettera utvecklingsarbetet med den offentliga konsten med att inom ramen för ovan nämnda handlingsplan, utarbeta en varaktig strategi för att stödja kommuners arbete med enprocentsregeln med bland annat riktlinjer, metoder och utbildningar. I arbetet med offentlig bör det knytas arbetsgrupper med professionella konstnärer.
- Engagera bild- och formkonstnärer i olika sammanhang, exempelvis inom utbildningsväsendet, samhällsliga utvecklingsprocesser, stadsplanering etcetera, i syfte att se konstnärer som en tillväxtfaktor med sikte på att skapa fler arbetstillfällen för fria kulturskapare. Arbeta utifrån målet att skäliga ersättningar alltid ska betalas till professionella konstnärer i alla arrangemang initierade av regionen.
- Regionen bör i dialog med länets professionella konstnärer initiera ett arbete för att utveckla ett resurscentrum för bild- och formkonsten dit konstkonsulenter, konstnärer, näringsliv knyts för att skapa en dynamisk och vital utvecklings konstscenen och stärka arbetsmarknaden för konstnärer.

För KLYS

Ulrica Källén Lörelius

Verksamhetsledare